

Guus Valk

Donald Trump var oundviklig

Ur *NRC Handelsblad*. (Rotterdam). 4 mars 2016. Boeken/C. [”Donald Trump was niet te vermijden”] sid.2-3. Översättning från nederländska jämte noter Per-Erik Wentus.

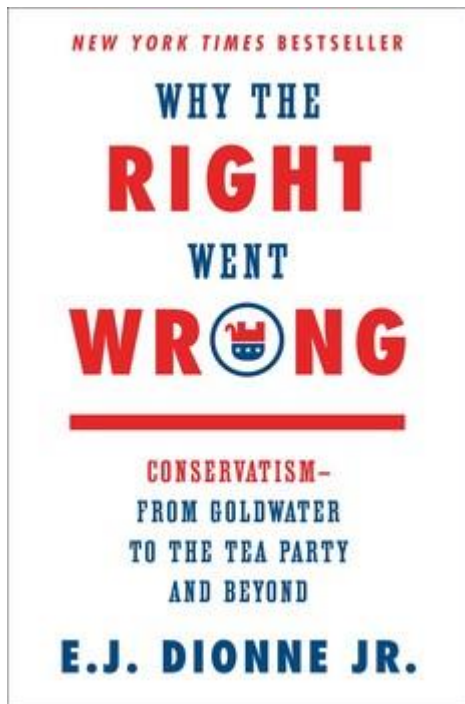

Donald Trump drar fram som en tornado över USA. Han sveper omkull allt i sin väg. Det största offret hitintills har varit det Republikanska partiet självt. Trumps frammarsch är spektakulär. Men, minst sagt, även lika gastkramande är att ett av världens äldsta partier – the Grand Old Party – har lidit politiskt sammanbrott. Landsfadern Abraham Lincolns, andra världskrigets västöverbefälhavare Dwight D. Eisenhovers och den politiska retorikens nydanare president Ronald Reagans parti har blivit mediafenomenet, affärsmannen och ensamarmén Donald Trumps parti.

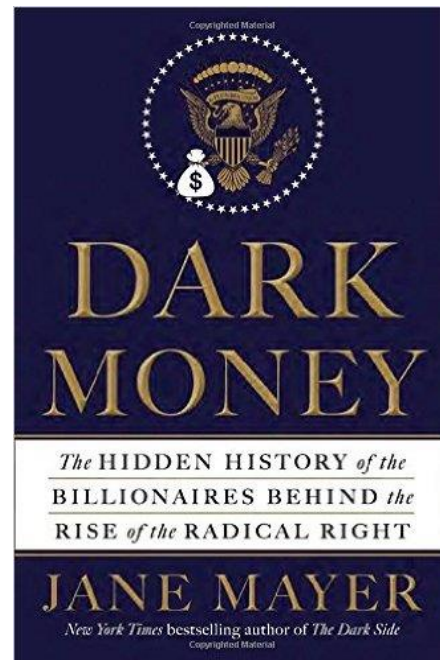
Trump ses som ett naturfenomen – han bara finns. Missmodiga republikaner kallar honom allt oftare för tornadon. Du kan fly, du kan ta betäckning, nåt annat finns inte att göra. Går du ner på knäna ser han till att han får skrattarna på sin sida. Går du mot honom, slår han dig ännu hårdare. En del republikanska toppfigurer har börjat vända på kappan och accepterar Trumps övermakt.

Paniken i partiet är ingalunda spelad, men överraskande, ty Trump är naturligtvis inget naturfenomen. Det anmärkningsvärda är att det aldrig har funnits någon plan mot hans uppkomst. Inledningsvis sågs han som en politikens clown och man tänkte sig aldrig att också clownen kunde vinna val. Dessutom är det förvånande hur liten självreflektion det har funnits i partiet. Istället har vägen och inriktningen för politiker av Trumps slag odlats. De har uppmuntrats. Så Trumps galenskaper behövde inte vara så uppfinningsrika. Som Dana Milbanks kommenterade saken i *The Washington Post* ord: ”Trump är ett monster, men väl ett monster som republikanerna själva har skapat.”

Det oundvikliga i Trumps uppkomst blir lättare att begripa utifrån två nyutkomna böcker, som handlar om den amerikanska högerns omvandling. Den ena är av journalisten E.J. Dionne i *The Washington Post*. Den andra är skriven av journalisten Jane Mayer i *The New Yorker*.

E.J. Dionne. *Why the Right Went Wrong. Conservatism – From Goldwater to the Tea Party and Beyond.* New York: Simon & Schuster, 2016 -544 sid.

Jane Mayer. *Dark Money. The Hidden History of the Billionaires Behind the Rise of the Radical Right.* New York: Doubleday, 2016 -449 sid.

Republikansk självradikalisering

I sin *Why the Right Went Wrong* lägger E.J. Dionne tonvikten på att Donald Trumps uppkomst var närapå förutbestämd. Dionne kallar det skedda en högerens självradikalisering. "Det republikanska partiets politik är en trumpfiering." Processen började inte juni 2015 då Trump, stående på rulltrappan i sitt eget Trump Tower i New York, kungjorde sin presidentkandidatur. Partiet hade sen årtionden genomgått vågor av ett allt radikalare tänkesätt. Ingen kunde stoppa processen. Tvärtom, den har endast blivit värre och värre. Varje radikaliseringsvåg, bestående av falska löften och upprissad ilska har bland fotfolket, skriver Dionne, följts av en period av bitterhet och besvikelse. För om en politik inte infrias leder den endast till fortsatt radikalisering.

Katastrofen i och med Richard Nixon presidentskap följdes av Ronald Reagans populistiska konservatism. Därefter gav presidentskapet under George W Bush andrum för tankar som mynnade ut i Tea Party-rörelsen. Denna tankeräcka har inte ofta hävdats. Dvs Dionne ser inte republikanernas radikalisering enbart som ett utslag av en reaktion mot demokraternas dominans inom den amerikanska politiken. Tea Party-rörelsen, som kom igång strax efter Barak Obama valts till president, var lika mycket en vändning mot presidenten George W. Bush återhållsamma konservatism som mot demokraten Obama.

Dionne tar sin startpunkt för 'trumpfieringen' i den republikanska presidentkandidaten Berry Goldwaters uppmarsch 1964. Hos senatorn Goldwater från Arizona fanns de flesta idéer som republikaner senare skulle komma att upprepa: motvilja mot en rikstäckande politisk myndighet, motstånd mot etnisk jämlikhet och mot den högutbildade eliten. Goldwater blev en politisk sensation i och med att han i kandidatnomineringen utklassade partifavoriten Nelson Rockefeller. Visserligen fick han, i jämförelse med motståndaren demokraten Lyndon B. Johnson, flest röster endast i sex stater i kandidatvalen, men han kom att knäsa ett nytt

tänkesätt bland republikanerna. Den konservativa södern som av hävd varit en demokratisk högborg kom att omvandlas till ett republikanskt fäste. Söderns föreställningar om raser, myndigheter och skatter kom att bli allmängods.

Goldwaters uppgång var inte bara en revolt mot den förhärskande republikanska partieliten, utan också en revolt mot den nya tidsandan. Goldwater var inget bevis på att USA hade blivit konservativare, han var endast den främsta företrädaren för en ängslig minoritet. Det var en tid då den lagstadgade rassegregationen fick sitt slut, då den rikstäckande myndighetsutövningen växte och människors seder och levnadssätt förändrades. Det var samma ängslan som låg till grund för Ronald Reagans uppkomst ett årtionde senare på 1970-talet. Då hade abort legaliserats, skilsmässor hade ökat, och Watergateskandalen i och med Richard Nixon plus Vietnamkriget hade starkt bidragit till att republikanernas inflytande hade minskat.

Skådespelaren Reagan som till sin karaktär var kortsiktigt pragmatisk spelade med glädje rollen som fotfolkets talesman. Hans syn på USA var av ett moraliskt förfall, men han klädde pessimismen i optimistiska slagord och pösiga haranger. Detta gjorde landet moget för ett republikanskt maktövertagande 1980. Reagan kan med rätta ses som Donald Trumps läromästare. Det är inte för inte som Trump har tagit över Reagans slagord "Make America Great Again"! Dionnes beskrivning av Reagan som ett utslag av tidsandan är inte felaktig, även om den saknar det djup som finns i historikern Rick Perlsteins analys av fenomenet Reagan i hans *The Invisible Bridge*.¹

E.J. Dionne kallar sig besviken konservativ och det skiner ibland igenom att hennes besvikelse ofta tar överhanden över sakligheten. Det blir vid läsningen av henne en gåta varför det republikanska partiet ändå fortfarande befinner sig i maktens centrum. Bägge kamrarna i kongressen har en republikansk majoritet. Av de 50 guvernörerna är 31 republikaner. Kongressen i 30 delstater är helt i händerna på republikanerna. Men trots detta har USA förändrats. Homosexuella har idag giftomålsrätt. När det gäller invandring, dödsstraffets orättfärdighet och religionens roll har USA blivit allt mer framstegvänligt.

Det republikanska partiet har sedan Goldwater följt en renlärighetens ideologi. Idéer om låga skatter, färre myndigheter, arvegodset från den djupa södern med sin misstro mot Washington, har nu lyfts till något absolut. Trump, som ingalunda kan kallas någon partiideolog, är det sista steget i denna republikanska omvandlingsprocess. Han blandar progressiva och konservativa idéer i en autokratisk retorik. Han är kaoskandidaten per se. Och kaoset blir oundvikligt när det konservativa Amerika blivit moget för radikala anti-överhetsidéer.

Radikaliseringens finansiering

För att förstå djupet i den republikanska omvandlingen är den andra boken av Jane Mayer *Dark Money* ett måste. Den handlar om Koch-imperiet. Huvudrollen i hennes historiska undersökning utgörs av de två miljardärbröderna Charles och David Koch. De är födda i Workum i Nederländerna och idag bland de rikaste i USA. Det är deras kapital, under årtionden ackumulerat utifrån affärer i olja, plastik, papper och kemikalier, som varit motorn i den republikanska omvandlingen. Brödernas ideologiska och affärsmässiga intressen ligger i linje med varandra. Deras politiska agenda är intimt knuten till deras ekonomiska intressen. Det republikanska partiet är inte längre, betonar Mayer, i händerna på partitoppen utan hos pengamånglare som Kochs.

Bröderna Koch som ideologiskt formades av fadern Fred, en av det högerradikala John Birch Societys grundare. Gruppen har sedan 1958 odlat och försett den amerikanska högern med

¹ Rick Perlstein. *The Invisible Bridge. The Fall of Nixon and the Rise of Reagan*. New York: Simon & Schuster, 2015. -880 sid.

konspirationsteorier om myndigheterna, kommunister och intellektuella. Gruppen har på senare tid marginaliserats, men dess inflytande är fortfarande mycket märkbart. Bröderna Koch har alltid haft sitt intresse av politiskt inflytande för att befrämja sina affärer, men ansåg tidigare att deras idéer var för extrema för det republikanska partiet. 1980 ställde David upp som vicepresidentkandidat åt Ed Clark för Libertarian Party. Presidentvalet blev en flopp, men bröderna drog en viktig lärdom. Det lönar sig inte att offentligen utmana det politiska etablissemang. Det ska förändras inifrån.

Kochbröderna har satsat sina pengar längs två vägar. De stödde politiker, oftast lokala, som stödde deras idéer. Inflytandet utvidgades underifrån. Och de manipulerade debatten genom att förändra ideologin i det republikanska partiet. De stiftade tankesmedjor såsom Cato Institute och Heritage Foundation. Sålunda kom de att påverka debatten om klimatförändringen. *Den republikan som vill komma uppåt måste idag vara klimatskeptiker. Politiker är i brödernas ögon endast "skådespelare som följer manuset"* sa de en gång. De har att göra jobbet, i övrigt är de ointressanta.

Den presidentkandidat som bäst passar Kochs idéer är otvivelaktigt den ultrakonservative Ted Cruz. Men ändå övertrumpas han av Donald Trump. Bröderna har sagt att de känner oro inför Trump. Dock, trots sin vana, håller bröder i detta val hårt i penningpåsen. Betyder det att deras inflytande har nått vägs ände? Så lär det inte vara utan valet är för bröderna ett vinstvinst val.

Mayer kan mycket väldokumenterat visa att brödernas idéer har tydliga rötter i, vad William F. Buckley kallade 'anarko-totalitarismen'.² Den politiska eliten måste ge vika för affärsmännen. Statens roll måste inskränkas till att beskydda individens grundläggande rättigheter. Allt annat i samhället måste vridas ur politikens grepp. Detta kan de ultrarika åstadkomma. Donald Trump personifierar denna tanke. Att miljardären samtidigt kan vara både anarkistisk och totalitär är han ett bevis på.

² William F. Buckley. (1925-2008). Journalist och författare. Buckley var politiskt ultrakonservativ, ekonomiskt för laissez-faire och starkt antikommunistiskt. Han stödde bl.a. diktatorerna Francisco Franco (1892-1975) och Augusto Pinochet (1915-2006). Han var på sin tid en av de viktigaste konservativa intellektuella i USA. Grundade den fortfarande inflytelserika tidskriften *National Review*.